



Василь Якович Тацій — президент Національної академії правових наук України

13 січня 2015 р. виповнюється 75 років від дня народження та 50 років науково-педагогічної і громадської діяльності видатного вченого-правознавця, талановитого педагога, доктора юридичних наук, професора, академіка Національної академії наук України, президента Національної академії правових наук України, ректора Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державних премій України, державного радника юстиції 1-го класу, Героя України, почесного громадянина міст Полтави, Харкова та Харківської області **Василя Яковича Тація**.

В. Я. Тацій народився в м. Полтаві в сім'ї службовців. Розпочав свою трудову діяльність у 1957 р. токарем Полтавського паровозного депо. Після за-

кінчення Харківського юридичного інституту займав посади помічника прокурора району і прокурора відділу по нагляду за розглядом у судах кримінальних справ у Полтавській обласній прокуратурі. З 1966 р. життя і діяльність Василя Яковича Тація пов'язані з Національним юридичним університетом імені Ярослава Мудрого (раніше – Харківський юридичний інститут): аспірант, старший викладач, доцент, заступник декана денного факультету, проректор з наукової роботи, з липня 1987 р. і до цього часу – ректор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого і водночас (з 1991 р.) завідувач кафедри кримінального права університету.

У 1970 р. захистив кандидатську дисертацію, у 1973 р. присвоєно вчене звання доцента. У 1984 р. відбувся за-

хист докторської дисертації на тему «Проблеми відповідальності за господарські злочини: об'єкт та система». У 1985 р. присвоєно вчене звання професора. Василь Якович Тацій є автором понад 500 наукових праць, у тому числі більше як 50 монографій, навчальних посібників та підручників, що стали значним внеском у розвиток юридичної науки. Напрями його наукової діяльності на сучасному етапі – кримінальне право, проблеми теорії держави і права, конституційне право.

В. Я. Тацій – почесний доктор Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Харківського національного університету внутрішніх справ, Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова, заслужений професор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, почесний академік Острозького академічного братства, почесний академік спільноти академіків Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка, почесний професор Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля та ін.

За вагомі заслуги перед наукою і державою В. Я. Тацій удостоєний звання Героя України з врученням ордена Держави та відзначений багатьма державними нагородами: орденами князя Ярослава Мудрого V, IV і III ступенів, орденом «За заслуги» II і I ступенів, Почесними грамотами Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, орденом «Знак Пошани», двома медалями. Має ряд відомчих, громадських, церковних нагород та урядові нагороди інших держав.

З 1993 р. В. Я. Тацій – президент та дійсний член (академік) Національної академії правових наук України – вищої галузевої самоврядної наукової установи України в галузі держави і права, створеної за його ініціативою і безпосередньою активною участю. Академія є визнаним в Україні і далеко за її межами науковим юридичним центром. Вона здійснює діяльність щодо консолідації інтелектуального потенціалу учених-юристів України, організації і проведення фундаментальних і прикладних досліджень у галузі держави і права, координації наукової роботи, сприяння інтеграції академічної і вузівської науки, узагальнення європейського й світового досвіду правового регулювання суспільних відносин. Академія робить значний внесок у наукове обґрунтування правотворчої роботи Верховної Ради України, органів державної виконавчої влади і правоохоронних органів. У своєму складі Національна академія правових наук України має шість науково-дослідних інститутів: Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса, Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені В. Г. Бурчака, Науково-дослідний інститут інформатики і права, Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування, Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності, Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного розвитку.

Свідченням визнання державою провідної ролі академії в забезпеченні комплексного розвитку правової науки, проведенні наукових досліджень у га-

лузі держави і права стало присвоєння Указом Президента України Академії правових наук України почесного звання «національної».

Найбільш вагомі результати науково-дослідної роботи академії знаходять своє втілення та реалізацію в законопроектній діяльності. Практично жоден значний законопроект в Україні не розробляється без участі членів академії та наукових співробітників її установ. За безпосередньою участю науковців академії розроблено низку проектів законів, концепцій, програм, кодексів та інших найважливіших законодавчих актів України, серед яких проект Кодексу України про адміністративні проступки та адміністративні правопорушення, проект Закону України «Про вибори народних депутатів України», нова редакція Закону України «Про вищу освіту» та ін. Цілу низку важливих законопроектів було розроблено на замовлення Президента України, Верховної Ради України, її комітетів, Кабінету Міністрів України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Конституційного Суду України, Верховного Суду України, Вищого господарського суду України, Служби безпеки України, Генеральної прокуратури України, окремих міністерств, відомств тощо.

Науково-дослідним інститутом правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України в ініціативному порядку під безпосереднім керівництвом В. Я. Тація було розроблено проект Інноваційного кодексу України, який викликав великий інтерес серед науковців та правознавців та став першим і єдиним проектом кодифіковано-

го нормативно-правового акта України, регулятивним впливом якого охоплюються всі основні аспекти реалізації відносин у науково-технічній та інноваційній сфері з метою правового забезпечення становлення та ефективного функціонування національної інноваційної системи. Його положення стали предметом обговорення на науково-практичних конференціях, в яких взяли участь науковці з усіх регіонів не тільки України, а й інших держав. Ураховуючи досвід вітчизняних науковців, які стали першопрохідцями в кодифікації цієї галузі, проект Інноваційного кодексу України став зразком для підготовки Модельного інноваційного кодексу. У межах співробітництва з Міністерством освіти і науки України інститутом було розроблено проект Закону «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» та направлено до Верховної Ради України.

Значним етапом в діяльності академії під керівництвом В. Я. Тація стало заснування у 1993 р. збірника наукових праць «Вісник Академії правових наук України» (нині – «Вісник Національної академії правових наук України»), який є фаховим виданням з юридичних наук, та у 2008 р. загальнонаціонального наукового видання – Щорічник українського права, в якому публікуються найкращі статті у сфері держави і права академіків та членів-кореспондентів Національної академії правових наук України, інших провідних науковців. Починаючи з 2015 р. Щорічник українського права буде публікуватися англійською мовою.

У березні 2006 р. з ініціативи В. Я. Тація Національна академія правових наук України разом із Національним юридичним університетом імені Ярослава Мудрого утворили Освітньо-науковий центр з проблем правознавства, метою якого є: забезпечення координації та проведення спільних наукових досліджень між Національною академією правових наук України та Національним юридичним університетом імені Ярослава Мудрого; взаємне рецензування результатів науково-дослідних робіт, апробація та використання результатів наукових досліджень; упровадження результатів наукових досліджень у навчальний процес; вивчення досвіду Болонського процесу і впровадження його елементів у систему вітчизняної освіти та науки; координація підготовки наукових кадрів; підвищення кваліфікації викладачів навчальних закладів та наукових працівників; координація та проведення спільних наукових конференцій, спільної видавничої діяльності; ефективне використання навчально-методичної та матеріальної бази.

Національна академія правових наук активно опікується й питаннями координації тематики дисертаційних досліджень. Щорічно, починаючи з 1995 р., академія збирає та аналізує всі дисертаційні теми в галузі держави і права та видає «Перелік тем дисертаційних досліджень з проблем держави і права». Інші академії наук запозичують досвід НАПрН та розпочали діяльність щодо координації тематики у власних галузях.

Академія постійно вдосконалює систему підготовки наукових кадрів і процедури захисту кандидатських та докторських дисертацій. Так, Міністер-

ством освіти і науки України позитивно оцінено досвід з публічного обговорення докторських дисертацій, запроваджений відділеннями академії, яке дає змогу підвищити якість дисертаційних робіт та об'єктивність їх оцінювання. На замовлення атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України відділення академії розробили Перспективні напрями дисертаційних досліджень з юридичних наук. Досвід підготовки наукових кадрів академії був урахований Міністерством освіти і науки України та комітетом Верховної Ради України з питань освіти і науки під час розробки проекту Закону України «Про атестацію наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації».

За редакцією та за безпосередньою участю В. Я. Тація в 2008 р. було опубліковано фундаментальне п'ятитомне видання «Правова система України: історія, стан та перспективи», присвячене проблемам становлення національної правової системи. У 2011 р. вийшло друком друге його видання, перекладене російською мовою. У 2013 р. у співпраці з журналом «Право України» була надрукована англomовна версія цієї фундаментальної праці, яка була надіслана до провідних юридичних бібліотек світу та відкрила вперше вітчизняну правову науку західному читачеві, науковцям провідних навчальних закладів. Підсумком суспільного визнання цієї вагомій праці стало присудження у 2012 р. авторському колективу найвищої наукової відзнаки – Державної премії України в галузі науки і техніки. Подальшим розвитком цього дослідження стала фундаментальна наукова монографія «Правова доктрина України», яка

підбиває підсумок діяльності Національної академії правових наук України за 20 років, всебічно висвітлює питання становлення національної правової доктрини на різних етапах розвитку нашої державності, досліджує її сучасний стан з усіма надбаннями та проблемами, обґрунтовує тенденції й перспективи її реформування та подальшого вдосконалення. Розпочалася робота над англomовною версією цієї фундаментальної праці. Значною подією у 2011 р. було опублікування другого видання Науково-практичного коментаря Конституції України за редакцією В. Я. Тація (перше вийшло друком у 2003 р.), до складу авторського колективу якого ввійшли провідні науковці, державні діячі України та фахівці-практики. Коментар має глибокий фаховий рівень та допомагатиме втіленню в життя конституційних принципів, зміцненню конституційної законності та правопорядку.

Важливим завданням, яке Національна академія правових наук України під безпосереднім керівництвом її президента планує виконати у наступні п'ять років, — це підготовка Великої української юридичної енциклопедії, яка складатиметься з близько 20 томів з усіх галузей юридичної науки, необхідність видання якої зумовлена завершенням періоду становлення правової системи України, наявністю розвинутої правової науки, розгалуженого законодавства та юридичної практики. У підготовці видання візьмуть участь академіки та члени-кореспонденти Національної академії правових наук України та інші провідні науковці. Найбільш вагомим статтям цієї Енциклопедії будуть включені до Великої української енци-

клопедії, публікація якої запланована на 2013–2020 рр. Національного академією наук України.

Василь Якович Тацій проводить значну громадську роботу. Він є членом низки президентських та урядових комісій, громадських організацій, зокрема, Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки, Науково-методичної ради при Генеральній прокуратурі України, Консультативно-експертної ради при МВС України, Науково-експертної ради СБУ, Президії НАН України, Міжвідомчої ради з координації фундаментальних досліджень, Бюро Ради Північно-Східного наукового центру НАН і МОН України, Ради Союзу юристів України, Координаційної ради Міжнародного союзу юристів, Міжнародної асоціації законодавства, Міжнародної асоціації юридичної методології, Ради директорів Європейської організації публічного права, Міжнародної асоціації кримінального права, головою ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права», віце-президентом Спілки ректорів вищих навчальних закладів України та ін.

Як член Конституційної комісії він брав участь у розробці проекту Конституції України 1996 р., був головою робочої групи Кабінету Міністрів України з розробки Кримінального кодексу України 2001 р. Очолював урядову делегацію України на Дипломатичній конференції повноважних представників держав під егідою ООН по створенню Міжнародного кримінального суду. Брав участь у розробці проекту Статуту Міжнародного кримінального суду та у підготовці багатьох інших законопроектів.

Активну участь В. Я. Тацій брав у діяльності Конституційної Асамблеї. Комісією з питань правоохоронної діяльності під його керівництвом було проаналізовано конституції інших країн, надано пропозиції щодо Концепції внесення змін до Конституції України, підготовлено проекти окремих розділів «Прокуратура», «Конституційний Суд України», запропоновано нові розділи Конституції України – «Органи охорони Конституції та державного контролю» тощо.

Національна академія правових наук України тісно співпрацює також з місцевими органами та органами місцевого самоврядування. Так, науковці Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України для Харківської обласної державної адміністрації розробили проект закону «Про технополіс П'ятихатки», який передбачає створення спеціальної економічної зони науково-технічного й інноваційно-впроваджувального типу, на якій устанавлюється й діє спеціальний режим інноваційно-інвестиційної діяльності.

Значну увагу президент НАПрН України приділяє й поліпшенню матеріальної бази академії, створенню належних умов проведення наукових досліджень. Є позитивні зрушення у розв'язанні головної проблеми – розташування установ академії у належних за площею та якістю приміщеннях. Так, за сприяння Харківської міської ради та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого розв'язано проблему приміщень для Науково-дослідного інституту держав-

ного будівництва та місцевого самоврядування, Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса та Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку, розташованих в окремих будинках у центрі міста, де проведено капітальний ремонт та створено всі необхідні умови для продуктивної праці.

Завдяки копіткій праці В. Я. Тація постійно вдосконалюється структура академії та зростає її кадровий склад. Загальна кількість наукових співробітників, які працюють у структурах академії, за ці роки збільшилася та складає майже 400 науковців.

Завдяки діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого та Національної академії правових наук України Харків набув статусу провідного юридичного центру України – «правової столиці». Зусиллями В. Я. Тація перетворюється центр Харкова. За його ініціативою у місті був збудований Палац студентів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – архітектурне «диво», обладнане за останнім словом техніки. Група архітекторів та будівників під керівництвом Василя Яковича, яка створила цей комплекс, відзначена Державною премією України в галузі архітектури. Палац студентів став традиційним місцем проведення міських та обласних ділових заходів, святкових урочистостей та концертів для Харкова та всієї Слобожанщини.

Багато зусиль В. Я. Тацій як президент академії доклав до співпраці Національної академії правових наук з іноземними науковими установами. Так,

академія уклала угоди про співробітництво з юридичним факультетом Вільнюського університету, Університетом імені Вітаутаса Великого (м. Каунас, Литва) та Університетом імені Миколаша Ромеріса (м. Вільнюс, Литва), відповідно до яких сторони проводитимуть спільні дослідження, організовуватимуть конференції та обмін науковцями й науковими публікаціями. Найближчим часом буде підписано аналогічну угоду з Університетом імені Миколи Коперника (Польща) та Міжнародною організацією праці (Женева).

Василь Якович Тацій опікується сучасними проблемами дитинства, сирітства, соціальної незахищеності, сімейного неблагополуччя. За його активною участю на Харківщині розпочато рух меценатської підтримки дитячих навчальних закладів для дітей-сиріт. Він є ініціатором створення в 1997 р. Харківського обласного вищого гуманітарного училища для дітей-сиріт і дітей із неблагополучних та соціально незахищених родин. Піклуючись про естетичне виховання молоді, Василь Якович започаткував художню галерею в учи-

лищі, подаровані ним картини прикрашають навчальний заклад. У бібліотеці та навчальних кабінетах училища багато дуже корисних та цінних, навіть рідкісних, книжок, що також є його подарунками.

Національна академія правових наук України завдяки плідній праці її президента та науковців останніми роками набула значного авторитету серед державних академій наук, унаслідок чого на її позицію завжди зважають та чекають рішень і пропозицій у вирішенні загальнонаукових проблем. В. Я. Тацій з 1998 р. є членом президії Національної академії наук України, де представляє юридичну вітчизняну науку і відповідає за зв'язки з науково-дослідними установами та вищими навчальними закладами юридичного профілю.

У 2014 р. відбулися чергові загальні збори академії, на яких було вирішено багато важливих питань, Василя Яковича Тація було нагороджено Золотою медаллю № 1 та шляхом таємного голосування одноголосно обрано президентом Національної академії правових наук України.